

EUROPSKI PARLAMENT: POVIJESNI PREGLED

Europski parlament potječe iz Zajedničke skupštine Europske zajednice za ugljen i čelik (EZUČ), koja je postala zajednička skupština svih triju nadnacionalnih europskih zajednica koje su u to vrijeme postojale. Ta je skupština poslije dobila naziv „Europski parlament”. S vremenom je ta institucija, u koju se od 1979. izravno biraju zastupnici, doživjela korjenite promjene: od skupštine čiji se članovi imenuju postala je izabrano predstavničko tijelo Europske unije s priznatom mogućnošću iniciranja političkih programa.

PRAVNA OSNOVA

- Osnivački ugovori ([1.1.1](#), [1.1.2](#), [1.1.3](#), [1.1.4](#), [1.1.5](#));
- Odluka i Akt o izboru zastupnika u Europskom parlamentu neposrednim općim izborima (20. rujna 1976.) izmijenjeni Odlukom Vijeća od 25. lipnja i 23. rujna. 2002.

TRI ZAJEDNICE – JEDNA SKUPŠTINA

Nakon uspostave Europske ekonomske zajednice (EEZ) i Europske zajednice za atomsku energiju (Euratom) Zajednička skupština EZUČ-a proširena je na sve tri zajednice. Nova skupština od 142 zastupnika, sada pod nazivom Europska parlamentarna skupština, prvu je sjednicu održala 19. ožujka 1958. godine u Strasbourgu, a 30. ožujka 1962. promijenila je ime u Europski parlament.

OD IMENOVANE SKUPŠTINE DO IZABRANOG PARLAMENTA

Prije uvođenja neposrednih izbora zastupnike u Europskom parlamentu imenovali su nacionalni parlamenti država članica. Svi su zastupnici dakle imali dvostruki mandat.

Na sastanku na vrhu održanom u Parizu 9. i 10. prosinca 1974. odlučeno je da bi se neposredni izbori „trebali održati 1978. ili kasnije”, a od Parlamenta je zatraženo da podnese nove prijedloge kojima bi se zamijenio prvotni nacrt Konvencije iz 1960. U siječnju 1975. Parlament je usvojio novi nacrt Konvencije na temelju kojeg su, po usuglašavanju brojnih nesuglasica, predsjednici država ili vlada postigli dogovor na sastanku održanom 12. i 13. srpnja 1976. godine.

Odluka i Akt o izboru zastupnika u Europskom parlamentu neposrednim općim izborima potpisani su 20. rujna 1976. u Bruxellesu. Akt je stupio na snagu u srpnju 1978. nakon što su ga ratificirale sve države članice, a prvi izbori održani su 7. i 10. lipnja 1979.

PROŠIRENJA

Nakon pristupanja Danske, Irske i Ujedinjene Kraljevine Europskim zajednicama 1. siječnja 1973. (prvo proširenje) broj zastupnika u Europskom parlamentu povećao se na 198.

Pri drugom proširenju, pristupanjem Grčke 1. siječnja 1981., 24 grčka zastupnika u EP-u imenovao je prvo Grčki parlament, da bi ih u listopadu 1981. zamijenili zastupnici izabrani na neposrednim izborima. Drugi neposredni izbori održani su 14. i 17. lipnja 1984.

Trećim proširenjem 1. siječnja 1986. broj zastupničkih mjesta porastao je s 434 na 518 dolaskom 60 španjolskih i 24 portugalska zastupnika koje su imenovali njihovi nacionalni parlamenti, a poslije zamijenili zastupnici izabrani na neposrednim izborima.

Nakon ujedinjenja Njemačke sastav Europskog parlamenta ponovno je prilagođen zbog demografskih promjena. U skladu s prijedlozima Parlamenta u rezoluciji o planu dodjele zastupničkih mjesta broj zastupnika u Europskom parlamentu izabranih u lipnju 1994. porastao je s 518 na 567. Nakon četvrtog proširenja EU-a broj zastupnika u Europskom parlamentu porastao je na 626, uz pravičnu raspodjelu zastupničkih mjesta za nove države članice koja je izvršena u skladu s navedenom rezolucijom.

Na međuvladinoj konferenciji u Nici uvedena je nova raspodjela mjesta u Europskom parlamentu koja je primijenjena na europskim izborima 2004. Maksimalni broj zastupnika (prije određen na 700) porastao je na 732. Broj mjesta namijenjenih za 15 starih država članica smanjen je za 91 (sa 626 na 535). Preostalih 197 mjesta proporcionalno je raspodijeljeno među svim starim i novim državama članicama.

Pristupanjem Bugarske i Rumunjske 1. siječnja 2007. broj mjesta u Parlamentu privremeno je povećan na 785 kako bi se obuhvatilo zastupnike iz tih zemalja. Nakon izbora održanih od 4. do 7. lipnja 2009. broj zastupničkih mjesta smanjen je na 736. Kako je Ugovorom iz Lisabona (koji je stupio na snagu 1. prosinca 2009.) najveći broj zastupnika ograničen na 751, a do sljedećih izbora privremeno je bilo dopušteno da se poveća na 754, broj od 736 zastupnika izabranih u lipnju 2009. u saziv od 2009. do 2014. povećan je za 18 zastupnika nakon što su države članice ratificirale protokol o izmjeni donesen na međuvladinoj konferenciji održanoj 23. lipnja 2010. Pristupanjem Hrvatske 1. srpnja 2013. najveći mogući broj zastupničkih mjesta privremeno se povećao na 766 kako bi u Parlament ušlo 12 hrvatskih zastupnika izabranih u travnju 2013. (u skladu s člankom 19. Akta o uvjetima pristupanja Republike Hrvatske).

Za izbore koji su se održali 2014., ukupni broj zastupničkih mjesta ponovno je smanjen na 751. Raspodjela mjesta ponovno je revidirana s obzirom na izbore u svibnju 2019. i Brexit ([1.3.3](#)).

POSTUPNO JAČANJE OVLAŠTI

Zamjenom doprinosa država članica vlastitim sredstvima Zajednice ([1.4.1](#)) došlo je do prvog proširenja proračunskih ovlaštati Parlamenta u skladu s Ugovorom iz Luksemburga potpisanim 22. travnja 1970. godine. Drugi ugovor o istoj temi, kojim su još više ojačane ovlaštati Parlamenta, potpisan je u Bruxellesu 22. srpnja 1975. ([1.1.2](#)).

Jedinstvenim europskim aktom ojačana je uloga Parlamenta u pojedinim zakonodavnim područjima (postupak suradnje) te je odlučeno da se za ugovore o pristupanju i pridruživanju mora dobiti suglasnost Parlamenta.

Ugovorom iz Maastrichta u određena zakonodavna područja uveden je postupak suodlučivanja, a postupak suradnje proširen je na nova područja, čime je započela preobrazba Parlamenta u suzakonodavca. Parlamentu je tako dana ovlast za konačno odobrenje sastava Komisije, što je bio važan iskorak u smislu političkog nadzora Parlamenta nad izvršnom vlašću EU-a (1.1.3).

Ugovorom iz Amsterdama postupak suodlučivanja proširen je na većinu zakonodavnih područja – tom reformom Parlament je postao suzakonodavac ravnopravan Vijeću. Od tada je i za imenovanje predsjednika Komisije potrebno odobrenje Parlamenta, čime je dodatno pojačano njegovo pravo nadzora izvršne vlasti. Ugovorom iz Nice još je više prošireno područje primjene postupka suodlučivanja.

Ugovor iz Nice, kojim su izmijenjeni Ugovor o EU-u, Ugovori o osnivanju Europskih zajednica i određeni povezani akti, potpisan je 26. veljače 2001. i stupio na snagu 1. veljače 2003. Cilj tog novog Ugovora bio je reformirati institucionalnu strukturu Europske unije kako bi se mogla nositi s izazovima budućeg proširenja. Zakonodavne i nadzorne ovlasti Europskog parlamenta su povećane, a glasovanje kvalificiranom većinom u Vijeću prošireno je na više područja (1.1.4.).

Ugovorom iz Lisabona (1.1.5) još jednom su proširena područja primjene glasovanja kvalificiranom većinom u Vijeću (novi izračun, u skladu s člankom 16. UEU-a, primjenjuje se od 1. studenog 2014.) te postupka suodlučivanja (koji je proširen na oko 45 novih zakonodavnih područja). Suodlučivanje, danas poznato kao redovni zakonodavni postupak, postalo je najučestaliji postupak odlučivanja koji se primjenjuje na posebno važna područja, kao što su zajednička poljoprivredna politika te pravosudna i sigurnosna politika. Uloga Parlamenta u pripremama budućih izmjena ugovora također je postala važnija (članak 48. UEU-a). Osim toga, kao dio Ugovora iz Lisabona (i u početku kao dio neuspješnog nacrta Ugovora o Ustavu za Europu), Povelje Europske unije o temeljnim pravima, koju su 7. prosinca 2000. u Nici potpisali predsjednici Europskog parlamenta, Komisije i Vijeća, postala je pravno obvezujuća (4.1.2.).

Nakon europskih izbora održanih od 23. do 26. svibnja 2019. postalo je jasno da Parlament namjerava u potpunosti iskoristi odredbe članka 14. u kojem stoji: „Europski parlament, zajedno s Vijećem, izvršava zakonodavne i proračunske funkcije. On izvršava funkcije političkog nadzora i savjetovanja kako je utvrđeno u Ugovorima. On bira predsjednika Komisije.”

Tijekom izbora 2014. i 2019. europske političke stranke (1.3.3) glasačima su predstavile svoje vodeće kandidate za položaj predsjednika Komisije. Može se tvrditi da je zamisao o predstavljanju vodećih kandidata bila uspješna jer je na sjednici održanoj 22. listopada 2014. za predsjednika Komisije izabran kandidat koji je dobio najveću podršku na izborima za Europski parlament u svibnju 2014.

Udo Bux

